

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani
Katedra za teoretične vede

Znanstvena konferenca

V TEORIJI
V TEORIJI
V TEORIJI

PREČENJA
PREČENJA
PREČENJA

Program in povzetki

Znanstvena konferenca

V TEORIJI

Program in povzetki

Programski odbor:

izr. prof. dr. Nadja Zgonik
izr. prof. dr. Barbara Predan

Uredila:

izr. prof. dr. Barbara Predan

Oblikovanje:

Barbara Šušteršič

Lektura:

Katja Paladin

Moderator znanstvene konference:

Dražen Dragojevič

Koordinatorja na terenu:

Samo Klemenčič in Petra Černe Oven

Naklada:

100 izvodov

Izdajatelj:

Raziskovalni inštitut Akademije za likovno umetnost in oblikovanje UL

Zanj:

izr. prof. Lucija Močnik Ramovš

Sodelujoče ustanove:

Univerza v Ljubljani, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

Inštitut za novejšo zgodovino

Znanstveno-raziskovalno središče Koper

Slovenski etnografski muzej

Izid publikacije sta financirali:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije
Katedre za teoretične vede UL ALUO

Ljubljana, september 2021

Konferenca je rezultat raziskovalnega projekta J7-2606,
Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščenih:
raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik.

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani
Katedra za teoretične vede

Znanstvena konferenca

V TEORIJI V TEORIJI V TEORIJI

Program in povzetki

PREČENJA
PREČENJA
PREČENJA

Koper, 28. september 2021

V sodelovanju s Fakulteto za družbene vede UL, Inštitutom za novejšo zgodovino,
Znanstveno-raziskovalnim središčem Koper, Pedagoško fakulteto UP in
Avtomatik Deloviščem

Torek,
28. septembra
2021

PROGRAM

10:00–10:15

Uvodne besede in pozdravni nagovori:
prof. dr. Mara Cotič, dekanja UP PeF
izr. prof. mag. Lucija Močnik Ramovš,
dekanja UL ALUO
izr. prof. dr. Nadja Zgonik, UL ALUO,
vodja Katedre za teoretične vede

–

10:15–10:30

Izr. prof. dr. Aleš Gabrič, znanstveni svetnik, INZ
**KULTURNO IN ZNANSTVENO
SODELOVANJE NEUVRŠČENIH DRŽAV
V SENCI POLITIČNIH DILEM**

–

10:30–10:45

Dr. Jure Ramšak, znanstveni sodelavec,
ZRS Koper
**UNIVERZALIZEM JUGOSLOVANSKEGA
NEUVRŠČENEGA INTERNACIONALIZMA**

–

10:45–11:00

Izr. prof. dr. Nadja Zgonik, UL ALUO
NEUVRŠČENA UMETNOST. ALI OBSTAJA?

–

11:00–11:15

Diskusija

–

11:15–11:30

Doc. dr. Tomo Stanič, UL ALUO
ROBOVI IDEJE IN MESTO KONCEPTA

–

11:30–11:45

Prof. dr. Uršula Berlot Pompe, UL ALUO
**NEMATERIALNOST, UMETNOST IN
TEHNOLOGIJA**

–

11:45–12:00

Doc. dr. Blaž Šeme, UL ALUO
**ESTETSKI POSEGI PRI OHRANJANJU
UMETNIN: ETIČNA IN LIKOVNOTEORETSKA
IZHODIŠČA**

12:00–12:15

Prof. dr. Jožef Muhovič, UL ALUO
**DEJSTVA SODIJO V NALOGO, NE V REŠITEV -
ALI: DILEME LIKOVNE HERMENEVTIKE V
POZNI MODERNI**

–

12:15–12:30

Diskusija

–

12:30–13:00

Odmor

–

13:00–13:15

Univ. dipl. etnologinja in kulturna
antropologinja Tina Palaić, SEM
**USTVARJANJE »NEUVRŠČENEGA« ZNANJA
O DRUGIH: PRIMER MUZEJA NEEVROPSKIH
KULTUR V GORIČANAH**

–

13:15–13:30

Doc. dr. Petja Grafenauer in dr. Daša Tepina,
asistentka raziskovalka, UL ALUO
**MEDNARODNI GRAFIČNI BIENALE - UTOPIJA -
NEUVRŠČENOST: PRIMER KUBANSKE GRAFIKE**

–

13:30–13:45

Izr. prof. dr. Barbara Predan, UL ALUO
SPREGLEDANO IN NEUVRŠČENO

–

13:45–14:00

Prof. dr. Mitja Velikonja, UL FDV
**ANALIZA LIKOVNIH DARIL
NEUVRŠČENIH DRŽAV TITU**

–

14:00–14:15

Diskusija

–

14:15–14:45

**UMETNOST MED PRAKSO IN TEORIJO.
TEORETSKI POGLEDI NA UMETNOSTNO
REALNOST NA PRAGU TRETJEGA TISOČLETJA**
Predstavitev znanstvene monografije ob
njenem izidu

UMETNOST IN TEHNOLOGIJA

NEMATERIALNOST, Razprava izhaja iz premise, da sta bili v prejšnjem stoletju tako umetnost kot vizualnost v širšem smislu podvrženi temeljni transformaciji, ki je bila vezana predvsem na razvoj tehničnih medijev, v katerih je bila podoba posredovana. P. Weibel predlaga, da zgodovine umetnosti v 20. stoletju ne razumemo kot običajno dihotomijo med figurativnim (reprezentativnim) in abstraktnim, ampak v luči drugega para nasprotij, razlike med materialnim in nematerialnim. Umetnost nematerialnega so po eni strani paradoksalno spodbudile materialistične tendence v umetnosti (kolaž, asemblaž in kasnejše tehnicistično usmerjene prakse), po drugi pa idejno usmerjeni pristopi (od ready-mada do lingvistično spodbujenih konceptualizmov).

Emblem te dvojnosti lahko vidimo v pariški razstavi *Les immateriaux* (1985), ki jo je kuriral J. F. Lyotard. Razstava je vključevala medijsko raznolik nabor del in je poskušala izraziti postmoderno situacijo, ki je temeljila na novi informacijski estetiki, podprti s kibernetskimi modeli prostora, časa in komunikacije, ki so jih omogočile tehnološke in znanstvene inovacije. Kljub dejstvu, da je naslov razstave sugeriral nematerialni značaj informacijske družbe in kulture postmodernizma, je bila razstava izvorno usmerjena v preučevanje razmerja med umetniško produkcijo in novo materialnostjo, ki je vključevala nove sintetične, biotehnološke, kibernetske ali genetske snovi oziroma »materialnosti«. O tem konceptualnem ozadju pričajo tudi prvotni (delovni) naslovi razstave, ki so bili izrazito »materialni« (*Les nouveaux matériaux et la creation; Création et matériaux nouveaux; Matériaux et création* ipd.). Lyotardova ideja nematerialnosti je bila v temelju vezana na materialnost, opredelitev nove materialnosti pa je bila utemeljena v kritiki modernega razumevanja materije kot pasivne snovi, namenjene umetnikovemu oblikovanju (relacija med dominirajočim, hegemoničnim subjektom in dano, pasivno snovjo).

Razstava *Les immatériaux*, ki je v osemdesetih pokazala, kako so telekomunikacijske tehnologije pričele vplivati na mnoge vidike življenja, je ob pojavu novih oblik nematerialnosti z razvojem digitalnih tehnologij in interaktivnih vmesnikov postala pomembna konceptualna referenca, na kateri se utemeljuje sodobni neomaterializem ali postinternetna umetnost. A. Broeckmann (ki se zavzema za novo opredelitev tako modernizma kot kulturnega stanja po postmodernizmu) vidi v Lyotardovi razstavi ključno referenco sodobnih, (novo)medijskih umetniških praks in meni, da je danes treba detektirati oblike senzibilnosti, ki jo porajajo sodobne materialno-tehnološke razmere, ki ne vplivajo le na naš pogled na sedanost, ampak tudi na preteklost.

DRŽAV V SENCI POLITIČNIH DILEM

KULTURNO IN ZNANSTVENO SODELOVANJE NEUVRŠČENIH Gibanje neuvrščenenih je ob oblikovanju leta 1961 in v naslednjih letih v ospredje zanimanja postavilo predvsem politično tematiko mednarodnega sodelovanja in miroljubnega reševanja sporov, kar je bilo kmalu dopolnjeno še z gospodarsko problematiko neenakomerne razvitosti držav, predvsem na osi sever-jug. Velik del literature o gibanju neuvrščenenih se omejuje skorajda izključno le na to problematiko, sodelovanje oz. poskusi sodelovanja neuvrščenenih držav v kulturi in znanosti pa so bili pogosto spregledani.

V prispevku bo zato postavljeno vprašanje, koliko so jugoslovanski politiki in diplomati, ki so soustvarjali vlogo Jugoslavije v gibanju neuvrščenenih ali razmišljali o njej, med njene naloge sploh šteli tudi skrb za kulturno in znanstveno sodelovanje. V prvih desetletjih gibanja, ko se je dobršen del njegovih kasnejših članic šele otepal bremena kolonialne dobe, je bilo za tovrstno sodelovanje realno le malo možnosti. S pomočjo literature in nekaterih arhivskih virov o jugoslovanski zunanji politiki bo sledilo iskanje odgovorov na dilemo, kdaj sploh so se začele članice neuvrščenenih ukvarjati s problematiko svojega medsebojnega kulturnega in znanstvenega sodelovanja, kako so ocenjevali tovrstne potenciale, kako so ocenjevali realne možnosti za poglobljanje sodelovanja na tem področju in kakšne omejitve so videli v nepoznavanju kulturnih tradicij drugih držav in precejšnji oddaljenosti posameznih članic.

Analiza zbranega gradiva bo tudi pokazala, kako podroben prikaz sodelovanja Jugoslavije s posameznimi državami z različnih kontinentov nam to gradivo dopušča. Smiselno bi bilo vsaj okvirno orisati poskuse kulturnega in znanstvenega sodelovanja s po eno azijsko, afriško in južnoameriško državo, s katerimi je Jugoslavija tesnejše diplomatske odnose spletla šele pod vplivom vključitve držav v gibanje neuvrščenenih.

KRATKI BIOGRAFIJI

Antropologinja zgodovine likovnega in umetnostna zgodovinarica doc. dr. Petja Grafenauer (1976, Ljubljana) je zaposlena na Katedri za teoretične vede UL ALUO. Raziskuje umetnost v regionalnem okviru po drugi svetovni vojni. Sodeluje v raziskovalnem projektu J7-2606. Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščenih: raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik, ki ga financira slovenska raziskovalna agencija ARRS.

petja.grafenauer@aluo.uni-lj.si

Sociologinja kulture in zgodovinarica dr. Daša Tepina (1982, Ljubljana) je asistentka za umetnostno teorijo in raziskovalka na Katedri za teoretične vede UL ALUO. Njena glavna raziskovalna področja so družbena gibanja v povezavi z avtonomijo, umetnostjo, skupnostmi in utopijo. Trenutno sodeluje pri raziskovalnem projektu J7-2606. Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščenih: raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik, ki ga financira slovenska raziskovalna agencija ARRS.

dasa.tepina@aluo.uni-lj.si

PRIMER KUBANSKE GRAFIKE

MEDNARODNI GRAFIČNI BIENALE – UTOPIJA – NEUVRŠČENOST: Utopije, ki so jih predstavljale socialistične ureditve po drugi svetovni vojni in realizacija internacionalizacije socialističnih utopičnih idej, ki se je manifestirala z gibanjem neuvrščenih, želimo postaviti kot paradigme preučevanja umetniških praks in vizualnih kulturnih izmenjav, ki so upodabljale te utopične projekte. Prek utopije bomo skušali zajeti podobo kot jezik komunikacije, s katero je mogoče zaznavati kolektivne »kulturne kode«, ki predstavljajo t. i. skupni jezik.

Podobe, ki jih bomo preučevali na primeru kubanskega umetnika Félixja Juana Alberta Beltrána Concepcióna, govorijo jezik kubanske revolucije in so postale komunikacijsko orodje socialistične revolucije nasploh. Njegove podobe bomo spremljali prek prisotnosti njegovih del na treh Mednarodnih grafičnih bienalih v Ljubljani (1977, 1979 in 1981) in preučevali njihovo komunikacijsko vlogo v jugoslovanskem socialističnem samoupravnem sistemu.

KRATKA BIOGRAFIJA

Jožef Muhovič je od leta 1998 zaposlen kot redni profesor za likovno teorijo na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani. Ukvarja se s slikarstvom, grafiko in kiparstvom ter objavlja razprave in članke s področja likovne teorije, estetike in filozofije umetnosti. Svojo likovno ustvarjalnost je doslej predstavil na 25 samostojnih razstavah doma in v tujini.

jozef.muhovic@aluo.uni-lj.si

LIKOVNE HERMENEVTIKE V POZNI MODERNI

DEJSTVA SODIJO V NALOGO, NE V REŠITEV – ALI: DILEME V razpravi avtor odpira problem likovne hermenevtike v času razširjenega polja umetnosti in z njim povezanih fenomenov, kot so kolaps estetske difference, sekundarno semantiziranje, derealizacija realnosti in interpretativna hipertrofija. – V prvem delu razprave predstavi model likovne hermenevtike, osnovan na Franklovi dimenzionalni ontologiji. Umetniški fenomen si lahko predstavljamo kot objekt v prostoru projektivne geometrije, ki ga je v tem prostoru mogoče projicirati na različne projekcijske ravnine, le s to razliko, da ima projektivni prostor geometrije tri dimenzije, projektivni prostor hermenevtike, v katerem se pojavlja umetniški fenomen, pa je lahko večdimenzionalen. Skratka: umetniški fenomeni v projektivnem prostoru hermenevtike omogočajo sebi lastne projekcije. Najbolj elementarna med njimi je projekcija na projekcijsko ravnino človekovega spontanega doživetja. Mogoče so tudi projekcije na projekcijsko ravnino človekovega okusa, religioznega, političnega ali nazorskega vrednostnega sistema, te ali one umetnostne ideologije, te ali one umetnostne teorije, stila, mode ipd. Vse te projekcije pa so po svoji naravi nižjedimenzionalne od fenomena, ki ga odslkujejo. Preprosto zato, ker so projekcije. – Drugi del razprave je posvečen aplikaciji modela na umetnostno resničnost pozne moderne. S stališča umetnostne hermenevtike je mogoče reči, da poliperspektivno in polemično nasršeni čas, v katerem živimo, o umetniških delih producira predvsem velike količine nižjedimenzionalnih interpretativnih projekcij. In ne bi se smeli čuditi, da postaja spričo mnogih »interpretativnih modelov« podoba umetniških del vse bolj nejasna. Nižjedimenzionalne projekcije so v načelu enakovredne, vendar izkustvo kaže, da za formalno in semantično identiteto umetniških pojavov niso vse enako bistvene. Postavlja se torej hermenevtično vprašanje, kako med številnimi možnimi interpretativnimi projekcijami identificirati tiste, ki so – kot na primer *naris*, *tloris* in *stranski ris* v projektivni geometriji – karakteristične in konstitutivne za določen umetniški fenomen ter zato omogočajo hermenevtično »rekonstrukcijo« njegove umetniške identitete.

MUZEJA NEEVROPSKIH KULTUR V GORIČANAH

USTVARJANJE »NEUVRŠČENEGA« ZNANJA O DRUGIH: PRIMER Muzej neevropskih kultur v Goričanah je bil neposredna posledica močne vpetosti socialistične Jugoslavije v dekolonizacijska in protikolonizacijska gibanja v svetu. Kot dislocirana enota Slovenskega etnografskega muzeja je deloval med letoma 1964 in 2001 in skrbel za izključno zunajevropske zbirke. V tem času so se muzejske aktivnosti, povezane s temi zbirkami, razmahnile. Muzej je pridobil številne nove predmete, organiziral gostovanja razstav iz drugih neuvrščenih dežel ter pripravljal svoje lastne razstave in bogat spremljevalni program. Osrednji del tega prispevka zajema razmislek o tem, kakšna je bila vloga gibanja neuvrščenih pri omenjenih aktivnostih, predvsem pa, kako so principi gibanja neuvrščenih, kot so solidarnost, prijateljstvo in spoštovanje kulturne raznolikosti, vplivali na muzejsko ustvarjanje vednosti o Drugih in njihovo predstavljanje občinstvu.

Rezultati raziskave kažejo, da je poleg protikolonialnega okvira, ki je vplival na nastanek samega muzeja, pridobivanje muzejskih zbirk, organizacijo gostujočih razstav ter sodelovanje muzeja s tujimi študenti in njihovimi organizacijami, mogoče zaslediti tudi kolonialno miselnost. Gre za vrednotenje in razvrščanje svetovnih kultur na hierarhični lestvici, kar lahko razbiramo še zlasti iz pisanja Pavle Štrukelj, tedanje kustosinje muzeja, odgovorne za zunajevropske zbirke. Pavla Štrukelj je obravnavala predvsem zbiratelje in muzejske zbirke iz zgodnejših obdobj, pri čemer je zbiralce označevala kot raziskovalce, pustolovce in heroje, ki so bili na svojem področju pionirji, domačine, s katerimi se je srečevala, pa kot pasivne žrtve tedanje situacije. Poudarjala je pomen izvornih predmetov ter vzpostavila dihotomijo tradicije in napredka, pri čemer je tradicijo povezovala z domačini, napredek pa z belimi priseljenci. Kadrovska podhranjenost Muzeja neevropskih kultur v Goričanah in neuspešnost muzejskih sodelavcev pri pridobivanju finančne podpore za raziskovanje v zunajevropskih krajih pa v obravnavanem obdobju kažeta na širši odnos slovenske družbe do neevropskih Drugih.

IN NEUVRŠČENO

SPREGLEDANO

Janja Lap (1929–2004) je v slovenski strokovni javnosti znana kot vrhunska oblikovalka v steklu in industrijska oblikovalka na področju razvoja elektrooptičnih naprav. Namen predavanja pa je izpostaviti povsem spregledan del njenega delovanja, namreč to, da je bila večji del svojega profesionalnega življenja tudi izjemno pronicljiva in natančna raziskovalka. Specifičnost njenega raziskovanja se kaže v smotrnem prepletu dveh raziskovalnih pristopov k oblikovanju, pristopov dveh šol: ljubljanske Fakultete za arhitekturo in londonske šole Royal College of Art.

Pokazali bomo, da se je Janja Lap pri svojem raziskovanju osredotočala na analiziranje in načrtovanje kompleksnih sistemov. Zanimali so jo vplivi industrijskega oblikovanja na sistemska vprašanja določenega družbenega standarda. Pri tem pa se ni osredotočala zgolj na preoblikovanje produktov in storitev, temveč je svoj pogled nenehno usmerjala v razumevanje in oblikovanje celostnega pristopa v širšem kulturnem, družbenem in geografskem prostoru. Slednje je pri njenem delu še posebej vidno pri sodelovanjih z državami, vključenimi v gibanje neuvrščenih.

Izhajajoč iz slednjega, se raziskava osredotoča na njeno doslej povsem neznano delo v Libiji. Med drugim je leta 1984, v času zaposlitve v Iskri, oblikovala interier vojaškega učnega centra v tej državi. Pri načrtovanju si je zadala, da bo s pomočjo oblikovanja uvedla dekolonizacijski diskurz ter posledično v oblikovanje interierja načrtno vključila izčiščeno interpretacijo afriške dediščine. S tem je, kot že tolikokrat pred tem, zasnovala nov pristop k obravnavi kulturnih prvin v oblikovanju.

NEUVRŠČENEGA INTERNACIONALIZMA

UNIVERZALIZEM JUGOSLOVANSKEGA

Referat umešča mednarodno kulturno sodelovanje Jugoslavije v univerzalistični koncept neuvrščeniosti in sodelovanja Jug–Jug, ki ga je tej netipični, a vodilni članici gibanja neuvrščeniosti uspelo uveljaviti konec šestdesetih in v začetku sedemdesetih let, ki tudi pomenijo obdobje najintenzivnejše interakcije. Jugoslovanski koncept neuvrščeniosti lahko v okviru progresivnega povojnega internacionalizma najbolje umestimo prek primerjave z mnogo bolj izključevalno kitajsko idejo afro-azianizma na eni in idejo alternativne globalizacije, kot so jo poskušale vzpostaviti socialistične države vzhodnega bloka, na drugi strani. Referat se osredinja na probleme kulturnega sodelovanja, ki ga je poleg drugih oblik medsebojne integracije spodbudil vrh gibanja neuvrščeniosti v Lusaki leta 1970. Sledi kulturni izmenjavi, predvsem vlogi, ki jo je pri tem opravljala jugoslovanska diplomacija, na primeru izbranih podsaharskih držav. Znotraj gibanja neuvrščeniosti je bila namreč tem posvečena posebna pozornost, hkrati pa so predstavljale najočitnejšo asimetrijo v odnosu do »bolj razvitih držav v razvoju«, kot se je samodefinitivno evropska Jugoslavija. Poseben izziv za njen vključujoči pristop je pomenila tudi politična diverzifikacija afriškega kontinenta v sedemdesetih letih, ko so nekatere države začele prevzemati marksistično-leninistično ureditev, druge pa so vztrajale pri kapitalistično-liberalni ureditvi. Upoštevajoč te dinamike, pa tudi dinamike znotraj gibanja neuvrščeniosti, se bo razprava vrtela okrog naslednjih vprašanj: kakšni so bili kriteriji in prioritete jugoslovanskega kulturnega angažmaja? V kakšnem razmerju je bil ta v odnosu do politične in ekonomske komponente jugoslovanskega neuvrščeniosti internacionalizma? Kakšne so bile posledice negativne makroekonomske situacije in zmanjševanja globalnega pomena neuvrščeniosti v osemdesetih letih?

IN MESTO KONCEPTA

ROBOVI IDEJE

Prispevek je poskus oddaljiti od ustaljene razlage ideje kot abstraktnega koncepta, pojma ali mentalne reprezentacije nečesa materialnega ali nematerialnega – vse to spada bolj v domeno koncepta. Gre torej za zaris ločnice med idejo in konceptom, saj kljub njuni bližini ne gre za isto stvar, pravzaprav niti za isti red stvari. Ideja ni razumevanje, kvečjemu se skriva v gibanju spoznanja. Ideja prav tako ne pomeni »nekaj dobro razumeti, izoblikovati si predstavo o nečem ali razumeti srž stvari«, nič od tega – ideja je veliko bližje nerazumevanju. Dodajmo še nekaj negacij: ideja prav tako ni ideal, ki bi mu lahko sledili ali bi nas usmerjal, ni ideološki okvir, ni program in tudi praksa ne – ideja ni vizija, usmeritev, orientir – ali še drugače: ideja ni svetloba. Ideja je mračna, a mrak nekaj obljublja.

ETIČNA IN LIKOVNOTEORETSKA IZHODIŠČA

ESTETSKI POSEGI PRI OHRANJANJU UMETNIN:

Estetski posegi so strokovno precej odgovoren del konservatorsko-restavratorskih postopkov na likovnih umetninah. Z njimi poskušamo vsaj delno povrniti izgubljene estetske vrednosti poškodovanih ali prekritih likovnih del, pri čemer največkrat dopolnjujemo manjkajoče izvirne plasti v različnih tehnikah. V splošnem so med dediščinskimi strokovnjaki pogledi na te »lepotne operacije« različni, pristopi se močno razlikujejo tudi od primera do primera. Odvisni so od ohranjenosti, starosti, pomembnosti umetnine in drugih dejavnikov. Lahko gre za kar najmanjše mogoče poseganje ali pa za popolno poustvarjanje. Uspeh posega je odvisen od tehničnega znanja in umetniške spretnosti konservatorja-restavratorja, pogojene z njegovo zadostno občutljivostjo. Še posebej pri zahtevnejših primerih, kot so obsežnejša manjkajoča mesta, se rezultati estetskih posegov od izvajalca do izvajalca lahko močno razlikujejo, kar kaže na precejšnjo mero subjektivnosti in vpliv ustvarjalnosti. Kljub temu ne gre za poljubno in znanstveno nepodprto opravilo, saj je nujno treba upoštevati določene omejitve, ki temeljijo na etičnih in likovnoteoretskih izhodiščih.

Med etičnimi izhodišči je na prvem mestu spoštovanje do izvirne umetnine v smislu ohranjanja njenih estetskih, zgodovinskih, materialnih in drugih vrednosti, torej spoštovanje avtentičnosti. Od tod izhajajo načela minimalnega poseganja, nepotvarjanja, razločljivosti, združljivosti in odstranljivosti dodanega. Pomagamo si lahko z učenjem na preteklih izkušnjah, izogibati pa se moramo delovanju po ustaljenih postopkih brez tehtnih premislekov o njihovi ustreznosti. Izbira materialov in postopkov mora biti tudi čim manj škodljiva za izvajalce in okolje. Pri pomembnejših posegih mora o njih odločati interdisciplinarna skupina strokovnjakov, pri javnih spomenikih je priporočljivo vključevanje lokalnih skupnosti. Likovnoteoretski pristop k estetskemu dopolnjevanju delno izhaja iz izsledkov gestaltpsihologije. Z različnimi likovnimi sredstvi želimo predvsem zmanjšati vidnost poškodb na umetnini, ki jih dojemamo kot motnje, in hkrati čim bolj izboljšati berljivost vsebine umetnine. Med najpogostejšimi tehnikami estetskega dopolnjevanja je slikanje s šrafurami (predvsem različne črte in točke) in lazurami. Pomembno vlogo imata likovni prvini barva in ton.

NEUVRŠČENIH DRŽAV TITU

ANALIZA LIKOVNIH DARIL

V svojem delu raziskave se ukvarjam z vizualno govorico likovnih daril, ki jih je v času gibanja neuvrščeni iz teh držav dobil jugoslovanski predsednik Josip Broz - Tito in ki so spravljena v depojih beograjskega Muzeja Jugoslavije. Do njih sem prišel na zadnjih dveh obiskih v tej instituciji (januarja in julija 2021), v pogovorih s kustosinjo, ki je zadaljena zanje, ter na osnovi primarnih (arhivski viri, različna originalna dokumentacija) in sekundarnih (dosedanje raziskave o kulturnih izmenjavah znotraj gibanja neuvrščeni) virov. S teorijo reprezentacije in konkretno metodo vizualne semiologije raziskujem kulturno širino in ideološke plasti vseh 39 primerkov takih daril: velika večina jih je iz prvih dveh desetletij gibanja, prihajajo z različnih celin tretjega sveta, večina avtorjev pa je malo znanih ali celo neznanih. Zanima me, kakšni pomeni so vpisani v njihovo motiviko, torej kako so se z njimi predstavljali navzven (vzdolž pomenskih osi esencializem–konstruktivizem, tradicionalizem–progresizem, eksotizacija–emancipacija, lokalizem–globalne razsežnosti, neposredna političnost–nepolitičnost, spolne dihotomije ipd.), uvodoma pa tudi njihova likovna izraznost (figuralika/abstrakcija, različne tehnike in materiali ipd.). Analiza še poteka, predstavil bom vmesne ugotovitve, končne pa šele na sklepni prireditvi in v zborniku naše raziskave.

Izn. prof. dr. Nadja Zgonik

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani

ALI OBSTAJA?

NEUVRŠČENA UMETNOST.

Opredelitve umetnosti, ki je nastajala v drugi polovici dvajsetega stoletja na prostoru socialistične Jugoslavije (do njenega razpada), so ambigvitetne. Skoraj celi dve desetletji po padcu železne zavese se sprejemanje definicije jugoslovanske umetnosti kot vzhodne umetnosti ni zdelo problematično. V zadnjih dveh desetletjih pa se je začel proces zavzemanja za natančnejšo opredelitev umetnostnega dogajanja v Jugoslaviji, kar naj bi bilo posledica specifičnosti socialistične družbene ureditve v primerjavi z ostalimi komunističnimi državami vzhodnega bloka, izločenosti države iz blokovske delitve sveta in njenega vodilnega angažmaja pri gibanju neuvrščenih. Zanimalo nas bo, ali se je koncept gibanja neuvrščenih lahko uveljavil kot uporabna umetnostnozgodovinska oznaka, ki je lahko – tako kot v političnem smislu neblokavska pozicija – prispevala k preseganju binarne strukture zahodna : vzhodna umetnost v 20. stoletju. Dejstvo je, da je bil koncept neuvrščenosti učinkovit pri uveljavljanju Jugoslavije na zunanjepolitičnem področju, saj si je z njim pridobila velikanski mednarodni ugled. Izkazal se je za uporabnega na področju gospodarskega sodelovanja z nerazvitimi državami, njegova artikulacija in vloga na kulturnem področju pa sta precej težje določljivi. Vprašali se bomo, kakšne strategije samoprikazovanja je Jugoslavija kot večnacionalna, kulturno raznolika socialistična država in ena od vodilnih predstavnic gibanja neuvrščenih uporabljala pri nastopih v mednarodnem prostoru. Svojo identiteto je prikazovala z razstavami ljudske in naivne umetnosti, s katerimi je poudarjala vidik neelitistične mlade socialistične umetnosti v večkulturni družbi, ki nastaja med ljudstvom in je namenjena ljudstvu. Obenem se je s postopnim odmikom od socialističnega realizma in sprejemanjem modernizma zahodnega tipa začelo odpirati umetnostno polje, ki se je izkazalo kot uporabno za zunanjepolitično kulturno izmenjavo, saj je Jugoslavijo prikazovalo kot zunaj(vzhodno)blokovsko državo, ki dopušča umetniško svobodo. Politika je pograbila propagandno moč umetnosti in raje krepila kulturno izmenjavo z Zahodom, kot da bi razvijala kulturno sodelovanje z neuvrščenimi državami. Gibanje neuvrščenih ni spodbudilo umetnosti, ki bi z razvijanjem socialističnega globalizma spodkopala zahodni kanon. Edini oprijemljivejši rezultat je bila spodbuda postkolonialnemu zbirateljstvu, pri čemer zbirke niso končale v jugoslovanskih muzejih moderne umetnosti, pač pa v etnografskih muzejih.

UMETNOST MED PRAKSO IN TEORIJO. TEORETSKI POGLEDI NA UMETNOSTNO REALNOST NA PRAGU TRETJEGA TISOČLETJA

Predstavitel znanstvene monografije ob njenem izidu

Knjigo znanstvenih besedil, ki povezujejo teoretike in zgodovinarje likovnih in vizualnih umetnosti, oblikovanja, konservatorstva-restavracije in uprizoritvenih umetnosti, je Katedra za teoretične vede Akademije za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani (UL ALUO) zasnovala v želji, da bi na široko odprla prostor za interdisciplinarno, pluralno diskusijo in refleksijo z izhodišč, kjer se ustvarjalne prakse prepletajo s teorijo. Da bi pokazali nujnost povezovanja in prednosti sodelovanja med sorodnimi znanostmi, se je katedra povezala z drugo akademsko članico Univerze v Ljubljani, Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo (UL AGRFT), ter njenim Oddelkom za dramaturgijo in scenske umetnosti. Z združitvijo teoretičnih moči obeh akademij želimo pokazati na sodelovalne potencialne strok in področij, ki v realnem prostoru aktivne, angažirane sodobne umetnosti delujejo povezano, v akademskih krogih pa prereditko prestopajo meje svojih disciplin.

V knjigi so zbrane znanstvene refleksije pojavov, procesov in transformacij, ki zaznamujejo in določajo aktualno stanje v umetnosti ter obravnavajo teoretične pojave, kot je pomen »virtualnosti« v razmerju do umetnosti, raziskujejo fenomene, ki so pripeljali do razširitve umetnostnega polja, preučujejo, kako se področje vizualnih komunikacij lahko »prepleta« z obstoječim verbalnim jezikom skupnosti, obravnavajo stanje vezljivosti medijev, nomadstva in sodobne transmedijske prehodnosti, prikazujejo temeljne koncepte vizualiziranja verbalnega jezika (t. i. »grafični jezik«) in analizirajo njegove komponente, oblikotvorne strategije in izrazne možnosti, primerjalno raziskujejo zgodovine konstituiranja umetnostnega trga v specifičnih pogojih družbene lastnine kot protiuteži kapitalističnemu trgu, preverjajo vlogo teoretične misli v aktualnih konservatorsko-restavracijskih posegih, se dotikajo vprašanja konceptualistične arhitekture pri nas, prikazujejo bralno uprizoritev kot avtonomen uprizoritveni žanr, pregledujejo sosledje izpostavljenih zgodovinskih in sodobnih primerov gledaliških in performativnih praks upora ter teoretično vzpostavljajo pozicijo kuratorja, ki se je v okviru festivalov sodobnih scenskih umetnosti in umetniških centrov uveljavila kot značilen fenomen v aktualnem času dominantne transdisciplinarne, transnacionalne, transkulturne in transinstitucionalne hibridizacije umetniških postopkov.

Katedra za teoretične vede UL ALUO je pod vodstvom dr. Nadje Zgonik leta 2020 z uspešno uvedbo znanstvenega doktorskega študija za področje likovnih ved v okviru interdisciplinarnega doktorskega študija Humanistika in družboslovje, ki ga vodita UL FF in UL FDV, začela intenzivneje usmerjati

moči v povezovalno raziskovalno dejavnost. Istega leta je ustanovila novo nagrado teoREM za izjemne študentske teoretične dosežke na UL ALUO in pridobila prvi raziskovalni projekt ARRS. Prvi rezultat novega angažmaja na področju raziskovalnega dela je bila organizacija znanstvene konference *Transformacije v teoriji. Aktualne raziskave*, ki je bila leta 2020 organizirana na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem v Kopru. S tem smo želeli poudariti priložnosti, ki jih ponuja meduniverzitetno sodelovanje med visokošolskimi ustanovami z umetnostnim študijem. Letos prakso nadaljujemo z znanstveno konferenco *Prečenja v teoriji*, ki jo pripravlja dr. Barbara Predan. Z izidom zbornika znanstvenih razprav, ki predstavlja najnovejše teoretične raziskave celotne pedagoško-raziskovalne zasedbe Katedre za teoretične vede UL ALUO ter Oddelka za dramaturgijo in scenske umetnosti UL AGRFT, se zaključuje prvo obdobje novega angažmaja pri povezovanju področij umetnosti, teorije in raziskovanja.

KOLOFON MONOGRAFIJE

Besedila: Uršula Berlot Pompe (UL ALUO), Petra Černe Oven (UL ALUO), Petja Grafenauer (UL ALUO), Nataša Ivanović (UL ALUO), Aldo Milohnič (UL AGRFT), Jožef Muhovič (UL ALUO), Barbara Orel (UL AGRFT), Barbara Predan (UL ALUO), Blaž Šeme (UL ALUO), Tomaž Toporišič (UL AGRFT) in Nadja Zgonik (UL ALUO)

Uredil: Jožef Muhovič

Oblikovala: Alja Herlah

Izdali: Akademija za likovno umetnost in oblikovanje ter Akademija za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani

Založila: Založba Univerze v Ljubljani

V TEORIJI
V TEORIJI
DREČENJA
PREČENJA

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani že drugo leto zapored z znanstveno konferenco odpira interdisciplinarno, pluralno diskusijo in refleksijo z različnih (praktičnih in teoretičnih) umetniških, oblikovalskih, restavratorskih, etnografskih, socioloških in zgodovinskih področij ter s tem povezuje stroke in področja, ki v prostoru aktivne umetnosti in oblikovanja delujejo povezano, v akademskih krogih pa preredko prestopajo meje. Skupna točka drugega znanstvenega srečanja je iskanje občin stičišč naštetih področij. Kot bomo pokazali, ta gradivo miselni temelj, a ga hkrati nenehno prečijo. Prečijo ustaljeno in tako ustvarjajo luknje v vednosti, ustvarjajo diskontinuiteto, katere učinek je tvorjenje zmožnosti za spremenjen način mišljenja in delovanja.

Tudi v letošnji konferenčni ediciji so prispevki praviloma še neobjavljena poročila o rezultatih najnovejših teoretičnih raziskav, ki jih izvajajo raziskovalci v okviru Katedre za teoretične vede UL ALUO, raziskovalnega projekta Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščenih: raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik ter Slovenskega etnografskega muzeja. Znanstveni prispevki se bodo posvečali vprašanjem kulturnih, zgodovinskih in družbenih povezav ter učinkov omenjenih povezav v polju umetnostne zgodovine, likovne teorije, kulturnih študij, kulturne dediščine, oblikovanja, restavratorstva in konservatorstva, sociologije, zgodovine političnih idej in muzeologije ter njihovih metodologij.

Organizatorji se zahvaljujemo vsem sodelujočim: vabljenim kolegom in kolegicam iz raziskovalnega konzorcija ARRS in Slovenskega etnografskega muzeja, vsem sodelujočim predavateljem z Akademije za likovno umetnost in oblikovanje UL ter institucionalni gostiteljici, Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, ki nas je sprejela in nam s prijazno organizacijo v sodelovanju z Avtomatik Deloviščem omogočila gostovanje.

Univerza v Ljubljani
Akademija za likovno umetnost
in oblikovanje

ARRS

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

UNIVERSITÀ DEL LITORALE
UNIVERZA NA PRIMORSKEM

FACOLTÀ DI STUDI PEDAGOGICI
FACOLTÀ PEDAGOGICA

AVTOMATIK
DEL'OVISČE